

Неметали. Загальна характеристика неметалів

Положення неметалічних елементів у Періодичній системі, особливості будови і властивостей їх атомів

У Періодичній системі неметалічні хімічні елементи займають правий верхній кут і містяться тільки у головних (A) групах.

В електронній оболонці атомів неметалів на зовнішньому енергетичному рівні, як правило, міститься від 4 до 8 електронів. Виняток становлять лише Гідроген **H**, у якого в електронній оболонці атому взагалі тільки один електрон, Гелій **He** з двома електронами і Бор **B**, у якого на зовнішньому енергетичному рівні є три електрони.

Радіуси атомів неметалів є меншими, ніж у металів того ж періоду, тому в силу близькості позитивно зарядженого ядра атому, неметали добре утримують свої валентні електрони (електрони зовнішнього енергетичного рівня).

H							He
Li	Be	B	C	N	O	F	Ne
Na	Mg	Al	Si	P	S	Cl	Ar
K	Ca	Ga	Ge	As	Se	Br	Kr
Rb	Sr	In	Sn	Sb	Te	I	Xe
Cs	Ba	Tl	Pb	Bi	Po	At	Rn

Характер зміни радіусів атомів хімічних елементів у періодах і в групах. Радіуси атомів неметалічних елементів є значно меншими, ніж радіуси атомів металічних елементів, що містяться у тому самому періоді.

Головна відмінна властивість неметалів — це їх висока електронегативність, тобто здатність у хімічних сполуках притягувати електрони.

	Група						
Період	I A	II A	III A	IV A	V A	VI A	VII A
1	H 2,1						
2	Li 1,0	Be 1,6	B 2,1	C 2,6	N 3,0	O 3,4	F 4,0
3	Na 0,9	Mg 1,3	Al 1,6	Si 1,9	P 2,2	S 2,6	Cl 3,0
4	K 0,8	Ca 1,0	Ga 1,8	Ge 2,0	As 2,2	Se 2,4	Br 2,8
5	Rb 0,8	Sr 1,0	In 1,8	Sn 2,0	Sb 2,1	Te 2,1	I 2,5
6	Cs 0,8	Ba 0,9	Tl 2,0	Pb 2,0	Bi 2,0	Po 2,0	At 2,2
7	Fr 0,9	Ra 0,9					

Величини відносних електронегативностей (ВЕН) деяких хімічних елементів (по Л. Полінгу). ВЕН неметалічних хімічних елементів (виділені червоним кольором) перевершує відповідну величину металічних хімічних елементів

Атоми неметалів здатні як приймати, так і віддавати електрони, отже хімічні речовини, що містять такі атоми, у ході перетворень можуть бути як окисниками, так і відновниками.

З 118 відомих на даний момент хімічних елементів 22 елементи утворюють прості речовини, що володіють неметалічними властивостями. Неметалічних простих речовин набагато більше, ніж самих неметалічних хімічних елементів. Причиною тому є алотропія.

Алотропія — це здатність атомів даного хімічного елемента утворювати декілька простих речовин, які називаються **алотропними видозмінами** або **алотропними модифікаціями**.

Наприклад, хімічний елемент **Оксиген O** утворює просту речовину кисень **O₂**, молекула якого складається з двох атомів, і просту речовину озон **O₃**, молекула якого складається з трьох атомів даного елемента.

Хімічний елемент **Фосфор P** утворює безліч алотропних видозмін, найважливішими з яких є червоний фосфор і білий фосфор.

Хімічний елемент **Карбон C** утворює модифікації що зустрічаються у природі — алмаз і графіт.

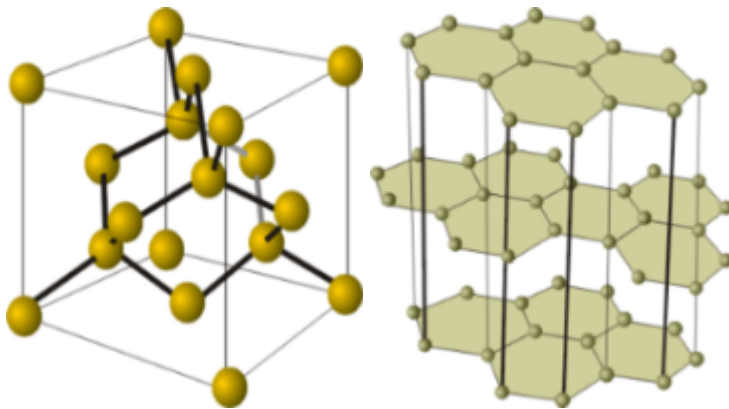
Алотропні видозміни, утворені одним і тим самим хімічним елементом, істотно відрізняються між собою як за будовою, так і за властивостями.

Алотропія властива не всім неметалічним хімічним елементам.

Наприклад, Гідроген, Нітроген, елементи **VIIA** і **VIIIA** груп не мають алотропних модифікацій, тобто кожен із цих елементів утворює лише одну просту речовину.
Кристалічна ґратка неметалів

Причиною великої різноманітності фізичних властивостей неметалів є різна будова кристалічних ґраток цих речовин.

Частина неметалів має **атомну кристалічну ґратку**. Кристали таких речовин складаються з атомів, сполучених між собою міцними ковалентними зв'язками. Такі неметали є у твердому агрегатному стані і є нелеткими. Прикладами таких речовин є алмаз, графіт, червоний фосфор і силіцій.

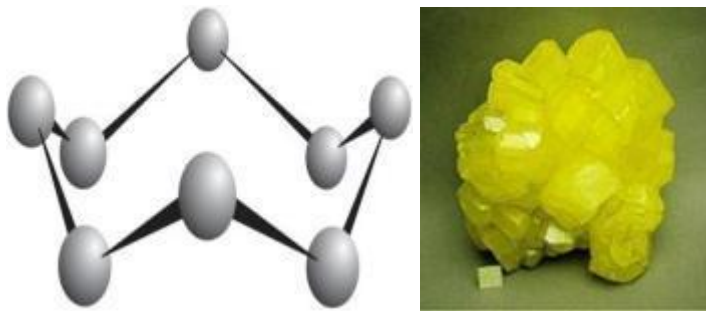

Моделі кристалічних ґраток алмазу (зліва) і графіту.

Кристали алмазу і графіту — алотропних видозмін, складаються з атомів Карбону, сполучених між собою ковалентними зв'язками. Кристали графіту, на відміну від кристалів алмазу, утворюються з окремих шарів, які розташовуються один по відношенню до одного подібно до того, як аркуші паперу в книжці.

Інша частина неметалів має **молекулярну кристалічну ґратку**. В цьому випадку в кожній молекулі атоми сполучені досить міцними ковалентними зв'язками, а ось окремі молекули одна з одною в кристалах речовини пов'язані дуже слабо. Тому речовини молекулярної будови при звичайних умовах можуть бути газами, рідинами або легкоплавкими твердими речовинами.

Кисень **O₂**, озон **O₃**, азот **N₂**, водень **H₂**, фтор **F₂**, хлор **Cl₂**, бром **Br₂**, йод **I₂**, білий фосфор **P₄**, кристалічна сірка **S₈** і інертні гази — це все речовини, кристали яких складаються з окремих молекул (а у випадку інертних газів — з окремих атомів, які виконують роль молекул).

Модель молекули сірки (зліва) і кристал сірки. Кристал сірки складається з окремих молекул **S₈**

Властивості неметалічних простих речовин відрізняються великою різноманітністю. Власне кажучи, їх об'єднує лише те, що вони, як правило, не мають тих фізичних властивостей, які є типовими для металів, тобто не володіють характерним металічним блиском, ковкістю, пластичністю, високою тепло- і електропровідністю.

Агрегатний стан

Неметали при нормальних умовах можуть бути газоподібними, рідкими і твердими речовинами.

Газоподібними неметаллами є гелій **He**, неон **Ne**, аргон **Ar**, криптон **Kr**, ксенон **Xe** і радон **Rn**. Їх називають **інертними** або **благородними газами**. Кожна «молекула» інертного газу складається лише з одного атому.

Такі хімічні елементи, як Гідроген **H**, Оксиген **O**, Нітроген **N**, Хлор **Cl**, Флуор **F** утворюють **газоподібні** речовини, що складаються з двохатомних молекул, відповідно — **H₂**, **O₂**, **N₂**, **Cl₂**, **F₂**.

З неметалічних простих речовин при звичайних умовах **рідиною** є тільки бром, молекули якого є двоатомними **Br₂**.

Інші неметалічні хімічні елементи при нормальних умовах є у **твердому** агрегатному стані. Наприклад, хімічний елемент Карбон утворює такі тверді речовини, як алмаз і графіт. Твердими є кристалічна сірка **S₈**, фосфор червоний і фосфор білий **P₄**, кристалічний йод **I₂**.

Колір і блиск

Тільки деякі неметали на відміну від металів мають блиск. Наприклад, кристалічний йод, кремній і графіт не схожі на інші неметали — вони мають блиск, що трохи нагадує блиск металів.

Якщо для переважної більшості металів характерний сріблясто-сірий або сріблясто-білий колір, то забарвлення неметалів дуже різноманітне. **Білий** колір

має білий фосфор, **червоний** — червоний фосфор, **жовтий** — сірка і флуор, **червоно-бурий** — рідкий бром, **жовто-зелений** — хлор, **фіолетовий** колір мають пари йоду, **синій** — рідкий кисень, **сірий** — графіт і силіцій. **Безбарвним** є алмаз, забарвлення не мають також інертні гази, азот і водень.

Червоний фосфор

Білий фосфор

Бром

Хлор

Йод

Алмаз

Неметали можуть перебувати у твердому, рідкому і газоподібному агрегатному стані.

Запах

Деякі неметали мають запах. *Наприклад*, різкий задушливий запах має озон O_3 , флуор F_2 (при попаданні в органи дихання практично моментально руйнує тканини), хлор Cl_2 , бром Br_2 і йод I_2 .

Пластичність

Неметали у твердому агрегатному стані не є пластичними. Вони є крихкими.

Електро- і теплопровідність

Неметали, за винятком графіту, погано проводять тепло і практично не проводять електричний струм (є діелектриками).